

**Модель визначення вільного часу населення як основа
менеджменту туристсько-рекреаційної діяльності**

Л.М. Нещадим, к.е.н.

Уманський національний університет садівництва

В статті розглянуто поняття вільного часу населення, рекреації та рекреантів. Досліджено відсоткове значення добового та загального вільного часу. Запропоновано модель визначення вільного часу населення як основа менеджменту туристсько-рекреаційної діяльності.

В статье рассмотрено понятие свободного времени населения, рекреации и рекреантов. Исследовано процентное значение суточного и общего свободного времени. Предложена модель определения свободного времени населения как основа менеджмента туристско-рекреационной деятельности.

The article were considered the concept of free time people, recreation and tourists. It was investigated the percentage of the daily and total free time. It was the model of determination of free time as a basis for population management of tourism and recreational activities.

Організація вільного часу потребує вдосконалення. Програми тривалого відпочинку не враховують характеру конкретної праці.

Багато колективів грають пасивну роль замовника, чи не орієнтуючи туристсько-екскурсійні організації на задоволення потреб членів своїх організацій, колективів, обумовлених їх професійними і соціальними особливостями.

Далеко не всі вміють користуватися і правильно провести свій вільний час, тому перед організаторами туризму стоять проблеми великої значущості - удосконалювати культуру використання вільного часу. Нагадаємо, що ще 15-20 років тому десятки мільйонів чоловік подорожували за маршрутом вихідного дня та самодіяльного туризму.

В 80-х рр. поняття рекреації та відпочинку розрізнялися, і основне їх відмінність полягала в тому, що рекреація - це частина вільного часу, пов'язана з відновленням сил людини на спеціалізованих територіях, в основному за межами місця їх постійного проживання. Вважалося, що для того, щоб відпочинок став рекреацією, потрібно залишити межі свого безпосереднього місця проживання і переміститися в якесь спеціалізоване місце, орієнтоване саме на відновлення сил. Туризм класифікували як форму суспільного споживання специфічних благ, послуг та товарів, що об'єктивно розвинулась внаслідок соціологізації відтворювальної функції, утворивши галузь діяльності зі створення цього специфічного продукту та організації його споживання, яка за кінцевим призначенням та характером діяльності належить до споживчих галузей господарства [1].

В сучасних умовах таке розмежування понять втратило сенс. Термін

«відпочинок» і «рекреація» розглядаються як синоніми, тобто кілька різні позначення одного й того ж явища.

Види відпочинку можуть бути самими різними. Це, перш за все, сон як основна і сама необхідна форма відпочинку. Залежно від віку та індивідуальних особливостей для сну людині потрібні більшу або меншу кількість часу, але в цілому у сні він проводить не менше третини свого життя, тобто близько 8 годин. Відпочинок включає набір видів діяльності, пов'язаних з розвагами і спортом, відвідуванням різних цікавих для людини місць і багато іншого.

Визначення відпочинку, рекреації, туризму, екскурсій та деяких інших понять виявляється складним, тому слід розглянути зміст понять та їх співвідношення лише в загальному вигляді.

Основні поняття рекреації як відпочинку:

- орієнтація на відновлення сил людського організму;
- відсутність зв'язку з виробничою діяльністю;
- відсутність зв'язку із задоволенням насущних потреб;
- активність, як правило, за межами основного місця проживання.

Про важливість повноцінного використання людиною вільного часу йшлося в багатьох документах держави. В них вказувалося на докорінне поліпшення організаційної сторони справи, підкреслювалося, що багато залежить від спільної діяльності місцевих органів влади, профспілок та молоді. Саме цим організаціям належала провідна роль у реалізації завдань туристсько-екскурсійної справи.

У новітній історії розрізняють 3 фази розвитку концепції вільного часу [2; 3; 4]:

- в 50-ті роки домінувала орієнтація на вільний час як засіб відновлення фізичних і розумових сил;
- в 60-ті роки вільний час використовувалося на споживання матеріальних благ, які забезпечують зростаючий добробут суспільства (придбання нерухомості, товарів тривалого використання, предметів розкоші тощо п.);
- в 80-90-х роки і в даний час явною стала тенденція до гедонізації вільного часу, споживанню матеріальних благ не як самоцілі, але заради насолоди життям.

Процес обслуговування рекреанта (суб'єкта) в туристично-рекреаційної галузі, як і в безлічі різних галузей людської діяльності, ґрунтується, по суті, на наявності у нього вільного часу [5].

Дослідження вільного часу залежить від нематеріальних чинників, які важко піддаються кількісному визначенню, але, безумовно, значно впливають на якість одержуваного результату. Межі між вільним і іншими видами не робочого часу важко вловити і умовні [6]. У узагальненому вигляді вільний час розглядається як частина не робочого часу, що залишається у людини після вирахування різного роду непорушних, необхідних витрат часу.

Структура фонду добового часу і її кількісні характеристики досліджувалися багатьма авторами. Г.П. Орлов [7] на основі даних соціологічних

досліджень багатьох років показує, що на кожного працюючого на добу доводиться 9:00. 30 хв. робітника і пов'язаного з роботою часу, 8:00. 30 хв. фізіологічно необхідного часу (сон, прийняття їжі, особиста гігієна), три години вільного часу, який зростає до 5 годин, якщо додати всі вихідні та святкові дні.

Отже, структура добового фонду часу суб'єкта α [6] може бути задана як

$$i = \{i_s\} = \{i_1, i_2, i_3, i_4, i_5\}, \quad s = 1, 2, 3, 4, 5,$$

де i_1 - час на основну діяльність (роботу, навчання);

i_2 - час на пересування до місця основної діяльності і назад;

i_3 - час на задоволення природних потреб;

i_4 - час на вирішення побутових проблем;

i_5 - час на фізичний та інтелектуальний розвиток і відпочинок (власне вільний час).

Значення компонента i відрізняються в робочі ('), неробочі (") і відпускні (") дні. Структура добового фонду суб'єкта залежить від типу дня і задається для робочих днів компонентів i' , для неробочих днів - i'' , для відпускних - i''' . Тому має сенс ввести узагальнений показник i та позначити особливості його компонент

$$I = \{I_s\} = \{i'_s, i''_s, i'''_s\},$$

компоненти якого мають такі відмінності:

$$i_3 = i'_3 = i''_3 = i'''_3,$$

час на задоволення природних потреб не залежить від типу дня;

$$i''_1 = i''_2 = i'''_1 = i'''_2 = 0,$$

(у позаробочий і відпускні дні час на основну діяльність і пересування до місця основної діяльності і назад в структурі добового фонду відсутній).

Тоді узагальнений показник структури добового фонду має наступний вигляд:

$$I = \{i'_1; i'_2; i_3; i'_4; i'_5; 0; 0; i''_3; i''_4; i''_5; 0; 0; i'''_3; i'''_4; i'''_5\}.$$

Процес формування вільного часу суспільства визначається суб'єктами, що належать до різних соціально-культурних утворень [6]. При цьому суб'єкти ведуть конкретну діяльність на основі стандартів соціально-культурного освіти - системи, середовища та ін. Автори роботи [6] запропонували при дослідженні вільного часу класифікувати суспільство по відношенню до праці: працюючі і непрацюючі суб'єкти в робочі, неробочі та

відпускні дні. З результатів дослідження випливає необхідність доповнити запропоновану структуру двома складовими: учнями всіх видів навчальних закладів від шкіл до університетів включно і дітьми віком до 7 років. Тому в якості базису для дослідження вільного часу приймаються соціально-культурні групи, задані показником J

$$j = \{j_l\} = \{j_1; j_2; j_3; j_4\}, \quad l = 1; 2; 3; 4$$

где j_1 – працююче населення;

j_2 – не працююче населення;

j_3 – школярі та студенти;

j_4 – діти до 7 років.

Отже, визначення вільного часу потенційних рекреантів за допомогою моделювання дасть змогу більш ефективно працювати галузі туризму.

Список використаної літератури:

1. Туризм / Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC>
2. Алейнікова Г.М. Наукові дослідження менеджменту турбізнесу / Г.М. Алейнікова, В.Ф. Данильчук // Економічна підготовка фахівців у непрофільних вищих навчальних закладах: матеріали Другої Всеукраїнської наук.-практ. конф., Львів, 26–27 жовтня 2000 р. – Львів. – 2000. – С. 24-27.
3. Бовсуновская А.Я. География туризма / А.Я. Бовсуновская. – Донецк: ДИТБ, 2002. – 411 с.
4. Данильчук В.Ф. Мировой рынок услуг турбизнеса / В.Ф. Данильчук. – Донецк: Донецкий ин-т турист. бизнеса, 2010. – 146 с.
5. Стрелец А.И. Отраслевые аспекты стратегического управления в проблеме развития мировых интеграционных процессов / А.И. Стрелец // Наукові праці Донецького нац. техн. ун-ту. Сер.: Економічна. – Донецьк: ДонНТУ. – 2012. – Вип. 75. – С. 73-80.
6. Danilczuk W.F. Income formative factors of tourist recreational market for the making decisions by regional organs of state administration / W.F. Danilczuk, A.J. Bowsunowskaja, G.A. Krapivina // Gospodarka regionalna i turystyka studia 9 materially. – Kielce, Zeszyt. – 2005. - №3. – P. 157-167.
7. Орлов Г.П. Свободное время и личность / Г.П. Орлов. – Свердловск: Средне-Уральское кн. изд-во, 2003. – 153 с.